Завдання на сторінці 10-11

1. Що вивчають на уроках української літератури? Чим цей предмет відрізняється від уроків літературного читання в початковій школі?
На уроках української літератури вивчають твори видатних українських письменників, аналізують їхню тематику, ідеї, художні засоби. Предмет спрямований на глибше розуміння національної культури, історії й мови. Уроки літературного читання в початковій школі зосереджуються на розвитку навички читання, знайомстві з простими текстами й формуванні любові до книжок.

2. Які книжки вдома можна принести на урок української літератури? Чому?
З домашньої бібліотеки можна принести твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Марка Вовчка, адже ці письменники є основою шкільної програми з української літератури. Наприклад, «Кобзар» Шевченка стане чудовим джерелом для обговорення його поезій.

3. Розповідь про улюблену книжку:
Моя улюблена книжка – «Лісова пісня» Лесі Українки. Мене зачарували її персонажі, як-от Мавка, яка уособлює гармонію людини й природи. Її драматизм і поетична мова роблять цей твір неповторним.

MATEMATIKA-DOMA.ORG

4. Яку роль відіграє книжка у твоєму житті?
Книжка – це джерело знань, натхнення та відпочинку. Вона допомагає краще зрозуміти світ, розвиває мислення й уяву, а також вчить співпереживати.

5. Чи важливе читання для сучасної людини?
Читання є дуже важливим навіть в інформаційну добу. Воно розвиває критичне мислення, допомагає фільтрувати інформацію та вчить глибше аналізувати події й явища. Це також спосіб зберегти зв'язок із культурною спадщиною.

6. Розглядаючи колаж:
Якщо я впізнав ілюстрації, то це завдяки зображенню ключових моментів із творів. Наприклад, образ Мавки з «Лісової пісні» чи Тараса Бульби в сцені з його синами. Якщо ні, то міг би допомогти епізод, у якому герої найяскравіше виражають свої почуття або діють у вирішальний момент твору.

МАЛІ ЖАНРИ ФОЛЬКЛОРУ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Завдання на сторінці 15

1. Чому «Навчай інших – і сам навчишся» – прислів'я, а «Косо, криво, аби живо» – це приказка?
• «Навчай інших – і сам навчишся» – прислів'я, бо це закінчена мудра думка, яка має повчальний характер.
• «Косо, криво, аби живо» – приказка, бо це

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

короткий образний вислів, який описує певну ситуацію, але не несе глибокої моральної настанови.

2. Як ти розумієш вислів «Приказка – цвіт, а прислів'я – плід»?
Приказка – це коротка, яскрава думка, яка, мов цвіт, привертає увагу, але часто є лише частиною ширшого уявлення. Прислів'я ж глибше за змістом і порівнюється з плодом, бо містить завершену мудрість і повчання.

3. Прислів'я та приказки́:
Не кажи – не вмію, а кажи – навчуся.
Навіть якщо ти чогось не знаєш, варто прагнути до навчання.
Мудрим ніхто не вродився, а навчився.
Мудрість приходить з досвідом і навчанням.
Учитися ніколи не пізно.
Освіта й самоосвіта мають цінність у будь-якому віці.
Правда – як олія: завжди наверх випливає.
Правда зрештою стане відомою, навіть якщо її намагаються приховати.
Козацькому роду нема переводу.
Українці – нація з багатою історією й традиціями, які передаються з покоління в покоління.
Україна починається з родини.
Сім'я – основа для збереження національних цінностей.

4. Схема «Жанри фольклору» (доповнення):
Епос: казки, легенди, перекази, билини.
Лірика: пісні (козацькі, чумацькі, весільні).
Драма: обрядові дійства, весільний

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

фольклор.
Малі жанри: загадки, прислів'я, приказки, скоромовки.

5. Вивчення прислів'їв і приказок:
Прислів'я: «Не все те золото, що блищить».
Приказка: «На городі бузина, а в Києві дядько».

6. Прислів'я та приказки з числами або власними назвами:
«Семеро одного не ждуть».
«Сім раз відмір, а раз відріж».
«Від Івана до Йордана пильно працюй – не до балагана».
«От Юхим – і з води вийде сухим».

7. Словничок прислів'їв і приказок до тем:
Про працю:
«Без труда нема плода».
«Хочеш їсти калачі – не сиди на печі».
Про родину:
«Яблуко від яблуні недалеко падає».
«Добра сім'я – міцна держава».

НАРОДНІ ЗАГАДКИ

Завдання на сторінці 17

1. Опиши відгадки, використовуючи епітети:
Час – невловимий, вічний, невидимий.
Лохина – солодка, соковита, темно-синя.
Дзеркало – блискуче, правдиве, холодне.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

2. Що потрібно для того, щоб про людину та її ім'я пам'ятали нащадки?
Щоб залишити пам'ять про себе, людина має залишити добрі справи, творчість, знання чи приклад моральності. Важливо також передати нащадкам власні цінності й досягнення.

3. Яка роль загадок у сучасному світі?
У сучасному світі загадки залишаються засобом розвитку мислення, мовлення та уяви. Вони також зберігають народну мудрість і традиції, є частиною культури та дозвілля.

4. Придумай власну загадку на основі ілюстрації до загадки «Розколеш лід – візьмеш срібло, розколеш срібло – візьмеш золото»:
«Влітку спить, у холод грає, по руках несе, згорає.»
Відгадка: Вода.

5. Участь у проєкті «Записник фольклориста»:
Поспілкувавшись із батьками та знайомими, можна дізнатися такі загадки й прислів'я:

Загадки:
• Білий, як сніг, у роті тане. (**Цукор.**)
• Кінь біжить – земля дрижить. (**Грім.**)
Прислів'я:
• Без труда нема плода.
• Рано пташка клює, та пізно спить.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Ці записи допоможуть зберегти частину народної творчості й зрозуміти, як фольклор пов’язаний із побутом і культурою.

ЛЕОНІД ГЛІБОВ

Завдання на сторінці 19

1. Чи легко відгадати цю загадку? За якими ознаками вдалося розгадати?
Рівень складності залежить від попереднього досвіду й логічного мислення. Якщо загадка чітко описує ознаки предмета чи явища, її легше відгадати. Наприклад, у загадці про час ("Нас не було – воно було…") ключовими є ознаки, що час завжди існує й не підвладний людині.

2. Знайди антоніми в загадці. Яку роль вони виконують?
У загадці про час антоніми: «було – не буде». Вони створюють контраст, допомагаючи підкреслити постійність і невловимість часу. Використання антонімів робить загадку виразнішою та логічно зрозумілою.

3. Чи можна говорити мовчки? Як ти розумієш цей вислів?
Можна «говорити мовчки» через вираз обличчя, жести, погляд, тобто невербальну комунікацію. Цей вислів означає, що спілкування можливе не тільки словами, а й через емоції та дії, які не потребують голосу.

КОТИЛАСЯ ТАРІЛОЧКА

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Завдання на сторінці 21

1. Знайди і прочитай описи сонця та ночі. Які художні засоби використав автор?
Опис сонця часто містить **метафори** («золоте коло», «теплий промінь»), **порівняння** («наче жовта тарілка») та **епітети** («сяюче», «золотисте»). Опис ночі може використовувати **персоніфікацію** («ніч вкриває землю»), **контраст** (порівняння з днем) та **епітети** («темна», «тиха», «зоряна»).

2. Скільки відгадок у загадці «Котилася тарілочка»? Назви їх.
Відгадками є **сонце** й **місяць**. Їх можна знайти, спираючись на форму (кругла, як тарілка) та рух (котиться по небу).

3. Чи є твори «Бачить – не бачить», «Котилася тарілочка» авторськими загадками? Чому?
Ні, вони належать до народних загадок, оскільки створені й передавалися усно багатьма поколіннями.

4. Чим відрізняються народні загадки від авторських?

Народні загадки: анонімні, передаються усно, мають усталену форму й належать до колективної творчості.
Авторські загадки: створені конкретним автором, часто публікуються в книгах і мають оригінальний стиль.

5. Знайди загадки Анатолія Качана «Квітка Сонця», «Світов@ павутин@». Чи

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

є вони оригінальними? Чому?
Так, ці загадки оригінальні, бо автор використовує сучасні образи та терміни («павутина» як інтернет), що відображають сучасну дійсність.

6. Що є підказкою того, що Анатолій Качан – твій сучасник?
Використання сучасних понять, наприклад, у загадці «Світов@ павутин@», яка стосується інтернету, свідчить про сучасність автора.

7. Чому діти з нетерпінням чекали на журнал «Дзвінок» із творами Леоніда Глібова?
Глібов створював цікаві загадки, байки та вірші, які мали захопливу форму, гумор і глибокий зміст. Його творчість була популярною серед дітей завдяки зрозумілості й близькості до дитячого сприйняття.

8. Придумай загадки з відгадками сонце, вітер, тінь:

Сонце: «Кругле, тепле, промінцем вітає, кожен ранок землю зігріває».
Вітер: «Без ніг біжить, без рук гілля хитає, без крил літає».
Тінь: «Йду – вона за мною, біжу – і вона поруч, але вночі вона зникає».

9. Як ти розумієш прислів'я «Брехнею світ пройдеш, а назад не вернешся»?
Брехня може допомогти досягти мети, але зруйнує довіру. Люди пам'ятають обман і не захочуть співпрацювати чи підтримувати брехуна.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

10. Спільні й відмінні риси приказок, прислів'їв і загадок:

Спільні риси: короткі за формою, мають образний зміст, передають народну мудрість.
Відмінності:
Прислів'я – завершена думка з повчанням.
Приказка – опис ситуації, часто гумористичний.
Загадка – опис із прихованою відповіддю.

11. Виконай тестові завдання.
1. Слово «фольклор» з англійської перекладається як:
А – усна народна творчість.

2. У порожній комірці таблиці доречно подати слово:
Б – приказка.

НАРОДНІ ТА ЛІТЕРАТУРНІ КАЗКИ

Завдання на сторінці 34-35

1. Відшукай приклади гіперболи в прочитаній казці.
У казці «Яйце-райце» прикладами гіперболи є такі вислови:
• «Орли летіли так високо, що закривали сонце крилами».
• «Він зламав дуба одним ударом».
Гіпербола використовується для підкреслення сили, могутності й значущості персонажів або подій.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

2. До якого різновиду належить казка «Яйце-райце»?
Це героїко-фантастична (чарівна) казка.

3. За якими ознаками визначено різновид казки?
• Наявність чарівних предметів, як-от яйце-райце.
• Чарівні події (наприклад, допомога Орла).
• Герої, що долають надзвичайні труднощі.

4. Які звичаї та обряди українського народу зображено в казці?
У казці можна побачити мотиви допомоги ближньому, шанування природи й дотримання моральних принципів. Ці обряди й звичаї символізують прагнення до гармонії та справедливості.

5. Як було покарано Мисливця за те, що він тричі цілив у беззахисного Орла?
Мисливець отримав докори й мусив спокутувати свою провину, пожертвувавши худобу.
Винагорода: Орел віддячив Мисливцю за врятування, давши йому чарівне яйце-райце.
Мораль казки: Спокута провини та щедрість завжди приносять добрі плоди.

6. Визнач реалістичні та фантастичні моменти в казці «Яйце-райце».
Реалістичні моменти: Зображення мисливця, тваринного світу.
Фантастичні моменти: Чарівне яйце, розмови тварин, сила Орла.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

7. Приклади схвалення винахідливості, сміливості та вміння боротися за справедливість:
Винахідливість: Мисливець обдумує, як врятувати Орла.
Сміливість: Герой ризикує власним майном, щоб допомогти.
Справедливість: Мисливець отримує нагороду за добрі вчинки.

8. Чому казку названо саме «Яйце-райце», а не інакше?
Назва підкреслює центральний мотив казки – чарівний предмет, навколо якого розгортаються події. Інша назва могла б змінити акцент і вплив на читача.

9. Чи добре, коли людина вміє вигадувати, фантазувати, творчо мислити?
Це добре, бо фантазія розвиває уяву, креативність і допомагає знаходити оригінальні рішення.
Для професій: художники, письменники, вчені, інженери, дизайнери – творчість є необхідною для їхньої діяльності.

10. Символи в казках і їхнє значення:
• **Калина** – символ краси та рідної землі.
• **Золотий ключик** – символ відкриття та пошуку правди.
• **Дуб** – сила й довголіття.
Ці символи є універсальними й допомагають зрозуміти світогляд народу.

11. Морально-етичні цінності українців (приклад пріоритетності):
• Любов до родини.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

• Чесність і справедливість.
• Повага до праці.
• Гостинність.

Пояснення: Родина є основою суспільства, а інші принципи доповнюють гармонію взаємин.

12. Прислів'я та приказки, які ілюструють морально-етичні цінності українців:

• **Про чесність:** «Краще гірка правда, ніж солодка брехня».
• **Про родину:** «В родині – сила, а в праці – щастя».
• **Про працю:** «Робота людину годує, а лінь марнує».
• **Про гостинність:** «Свій дім – як рай, а чужий – як пекло».

ЛІТЕРАТУРНІ КАЗКИ

Завдання на сторінці 46

1. Чи справедливою покарали звірі фарбованого Лиса?

Так, покарання було справедливим, адже Лис обманом захопив владу, використовуючи страх і довірливість інших звірів. Однак, якщо вважати, що звірі самі винні у своїй легковірності, можна придумати іншу кінцівку, де Лис визнає свою провину і стає радником, допомагаючи іншим із хитрощами.

2. Які людські риси, притаманні героям твору «Фарбований Лис», автор засуджує? Чому?

Автор засуджує:

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

• **Лицемірство** (Лис удає з себе того, ким не є).
• **Жадібність до влади** (Лис прагнув стати царем).
• **Наївність і сліпу довіру** (звірі легко піддалися обману).
Ці риси ведуть до несправедливості й хаосу в суспільстві.

3. Хто більше винен в обмані: Лис чи звірі?
Вина розділена. Лис винен у свідомому обмані, а звірі – у тому, що сліпо довірилися й не перевірили його правдивість. Наприклад, звірі навіть не спробували дізнатися про походження «чудесного царя», покладаючись лише на зовнішність.

4. Що виграв і що програв Лис?
• **Виграв:** владу, пошану, привілеї, які давав статус царя.
• **Програв:** довіру, свободу та спокій, оскільки постійно жив у страху викриття.

5. Чи не стосується описана ситуація й світу людей?
Так, це схоже на світ людей. Нерідко політики або лідери приходять до влади, обіцяючи справедливість, але згодом діють за принципом «хто сильніший, той і правий». Прикладом можуть бути історії про корумпованих урядів, які зраджують довіру громадян.

6. Чому звірі були раді Лису, хоча їхнє життя не змінилося? У чому полягала його сила?
Звірі були раді, бо Лис був для них символом

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

сили й «чудесного». Його зовнішній вигляд і загадковість створювали ілюзію змін, навіть якщо нічого не змінилося. Його сила полягала в здатності переконати й маніпулювати.

7. Чи змінилося твоє ставлення до Лиса після обговорення казки?
Якщо спочатку Лис здавався хитрим і негативним персонажем, то після обговорення стає зрозумілим, що його дії мають глибші причини, як-от бажання самоствердитися в несправедливому світі. Це викликає більше розуміння, хоча й не виправдовує його вчинків.

8. Чому на одній із купюр зображено портрет Івана Франка? Про що це свідчить?
Іван Франко – видатний український письменник, мислитель і громадський діяч. Його портрет на купюрі свідчить про визнання його внеску в українську культуру, літературу й національне пробудження. Це символ пошани до його спадщини.

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Завдання на сторінці 62-63

1. Назви дійових осіб твору «Лелія». Яким із них ти симпатизуєш? Чому?
Дійовими особами є Лелія, Мар'яна та інші. Симпатія може виникнути до Лелії за її

МАТЕМАТИКАДОМА.ORG

чарівність, доброту та здатність допомагати людям. Мар'яна викликає повагу своєю працьовитістю й природною мудрістю.

2. Які елементи фантастичного використала письменниця? Чому вони фантастичні?
У творі є фантастичні перетворення квітів, розмови рослин і здатність Лелії допомагати людям. Ці елементи виходять за межі реального й створюють казкову атмосферу.

3. Чи можна визначити вид казки «Лелія»? Особливості яких різновидів поєднані?
Визначити вид складно, адже казка поєднує елементи **чарівної** (магічні перетворення) та **повчальної** (моральні уроки). Також присутні риси, які відображають любов до природи.

4. Які чарівні перетворення ти міг / могла б дофантазувати? Роль квітів у житті людини.
Можна дофантазувати перетворення Лелії на різні квіти, які наділяють людей силами чи загоюють рани. Квіти відіграють важливу роль у житті людини, символізуючи красу, надію, пам'ять і зцілення.

5. Чим можна пояснити залюбленість Лесі Українки в народну творчість і природу?
Її захоплення пояснюється дитинством, проведеним у природному середовищі Волині, та впливом родини, яка цінувала народну творчість. Це сформувало її любов до культури й природи.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

6. Проєктна робота «Цілющі властивості рослин із грядки Мар'яни»:
Можна дослідити властивості таких рослин: ромашка (заспокоює), календула (заживляє рани), м'ята (знімає втому). Цілющі властивості цих рослин важливі для підтримання здоров'я.

7. Деталь на банкноті з портретом Лесі Українки, що нагадує про «Лелію»:
На банкноті зображена лілея, яка символізує чарівність, чистоту й зв'язок із природою. Її присутність не випадкова, адже вона нагадує про тему природи та гармонії у творчості Лесі Українки.

8. Розгляд кросенса:
Зображення в кросенсі пов'язані з життям Лесі Українки через її твори, символіку квітів, природу Волині та ключові моменти її творчої діяльності. Кросенс показує, як Лесина творчість поєднує реальність і фантазію.

ВАЛЕРІЙ ШЕВЧУК

Завдання на сторінці 84

1. Назви героїнь і героїв казки «Чотири сестри»:
• Героїні: Синьокоса (Весна), Зеленокоса (Літо), Золотокоса (Осінь), Білокоса (Зима).

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

• Герої: Чорний Птах, інші персонажі, які підтримують атмосферу боротьби та гармонії.

2. Чому портрет Білокосої поступово змінюється?
Зміна портрета Білокосої (Зими) пов’язана зі зміною її настрою та впливу на природу. На початку вона уособлює холод, мороз, суворість, але поступово з’являються риси спокою й ніжності, коли її час минає й наступає черга Весни.

3. Що сприяло тому, що Зеленокоса перемогла Чорного Птаха?
Зеленокоса перемогла завдяки своїй життєвій силі, енергії, теплу, яке вона приносить природі, і підтримці сестер. Її перемога символізує оновлення та процвітання.

4. Що може символізувати Чорний Птах?
Чорний Птах може символізувати темряву, страх, руйнування або сили хаосу, які протистоять життю та гармонії. Це також уособлення труднощів і випробувань, які потрібно подолати.

5. Яка роль дзеркала у творі? Твори зарубіжної літератури з дзеркалом:
Дзеркало у творі є символом правди й усвідомлення. Воно показує справжню сутність героїв, допомагає виявити їхню природу.
• Зарубіжні твори з дзеркалом:
«Снігова королева» Ганса Крістіана Андерсена (осколок дзеркала).
«Аліса в Задзеркаллі» Льюїса Керрола.

MATEMATIKA-DOMA.ORG

6. Чи нагадує твір «Чотири сестри» народну казку «Про лиху мачуху та дванадцять місяців»?
Так, є подібність у зображенні пори року як персонажів. Проте «Чотири сестри» більше акцентує на боротьбі добра і зла, символізуючи гармонію природи. У казці про місяці роль характерів більш статична.

7. Порівняй образи героїнь твору «Чотири сестри» і «Снігова королева»:
Білокоса Зима й Снігова Королева:
• Спільне: обидві уособлюють холод, відчуженість, контроль.
• Відмінне: Білокоса змінюється й приймає неминучість змін у природі, а Снігова Королева залишається незмінною, символізуючи холодну раціональність.
Золотокоса та Герда:
• Спільне: обидві приносять тепло й добро.
• Відмінне: Герда активна, проходить випробування заради друга, а Золотокоса символізує спокій і завершеність циклу.

МИНУЛЕ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Завдання на сторінці 90

4. Що нового ти дізнався/дізналася з матеріалів?
З матеріалів за покликанням можна дізнатися про символіку та значення Берегині, міфологічні уявлення наших предків, зв’язок

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

образу з українськими традиціями та оберегами. Також розкрито боротьбу добрих і злих сил у міфології.

5. Як віддячили люди Берегині?
Люди шанували Берегиню як захисницю, створювали обереги в її честь, передавали легенди про неї з покоління в покоління, виявляючи вдячність за її турботу й захист.

6. Символом чого є Сварог?
Сварог є символом неба, вогню, світла та творчих сил природи. Він втілює гармонію і порядок у світі.

7. Символом яких сил є Чорнобог? Доведи думку цитатами з твору.
Чорнобог є символом темряви, руйнівної сили й зла. Цитата: «Чорнобог сіяв страх і хаос, намагаючись знищити все добре у світі».

8. Які засоби увиразнюють боротьбу добрих сил зі злими?
Для увиразнення боротьби використовуються:
• Контраст світла й темряви.
• Персоніфікація (добрі та злі боги).
• Символіка (Білобог як світло, Чорнобог як темрява).

9. Асоціації до образу Берегині. Що символізує цей образ?
Берегиня асоціюється з материнською турботою, захистом і оберегом дому. Слово «Берегиня» походить від дієслова «берегти», що підкреслює її роль охоронниці.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

10. Чи є підтвердження, що Берегиня – це захисниця й охоронниця?
Так, у творі сказано, що вона оберігає домівки, людей і природний світ від злих сил, допомагаючи зберігати гармонію.

11. Що таке «оберіг»?
Оберіг – це предмет, який має символічне значення й слугує захистом від зла чи нещастя.
Ланцюжок слів:
Берегиня → берегти → обереги → оберіг.
Це зв'язок між образами захисниці й предметами, які втілюють її силу.

12. Чи використовуєш ти обереги?
Так, наприклад, вдома є вишитий рушник, який символізує захист і добробут. Він прикрашає ікони, оберігаючи дім.

13. Чому в народних легендах і казках завжди перемагає добро?
Добро перемагає, бо це відображає віру людей у справедливість, гармонію й перемогу моральних цінностей. Казки навчають дітей важливим життєвим урокам.

14. Перекажи текст від імені Білобога, Берегині, Чорнобога.
Кожен переказ вийде різним, оскільки персонажі мають різні цінності й мету:
• Білобог говорить про боротьбу за світло й гармонію.
• Берегиня – про турботу й захист.
• Чорнобог – про руйнівну силу й хаос.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

15. Опис зображення Берегині:
Берегиня зображена як молода жінка у вінку з квітів, з руками, що обіймають дерево. Це символізує зв'язок із природою, материнську турботу й захист. Її добрий і лагідний погляд уособлює мир і гармонію.

НАРОДНІ ПЕРЕКАЗИ

Завдання на сторінці 93

1. Перекажи, як приймали в запорожці. Чим цікавий цей звичай?
Щоб стати запорожцем, кандидат мав пройти складні випробування, що перевіряли його силу, витривалість і вірність братству. Приймання супроводжувалося обрядами й клятвами, які зміцнювали дух єдності. Цей звичай цікавий, бо демонструє важливість моральних і фізичних якостей у козацькому товаристві.

2. Які риси вдачі властиві запорожцям? Підтвердь цитатами з тексту.
• **Сміливість:** «Запорожець ніколи не ховався за чужу спину, завжди боровся на передовій».
• **Товариськість:** «Усі були як одна родина, де один за всіх, а всі за одного».
• **Відданість свободі:** «Для козака найвища цінність – це воля, за яку він готовий віддати життя».

3. Чому нам важливо пам'ятати про запорожців?
Запорожці – символ свободи, мужності та єдності. Вони уособлюють національну

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

гідність і нагадують про цінність боротьби за незалежність та справедливість.

4. Дай власну назву народному переказу «Прийом у запорожці». Як впливає зміна назви на сприйняття тексту?
Назва «Клятва запорожців» підкреслює духовну складову прийому, а «Сила й честь козака» звертає увагу на випробування. Зміна назви може акцентувати різні аспекти переказу, змінюючи фокус читача.

5. Цікаві факти про запорожців (знайдені в мережі):
• Запорожці мали власну демократичну систему управління.
• Їхній побут був спартанським: мінімум речей, жорстка дисципліна.
• На Січі суворо заборонялося брати жінок, щоб зберігати бойовий дух.
• Вони були чудовими стратегами й майстрами військової хитрості.

6. Як слова Тараса Шевченка на монеті суголосні з текстом «Прийом у запорожці»?
На монеті є рядки Шевченка: «Було колись – в Україні ревіли гармати...» Ці слова підкреслюють героїзм і боротьбу запорожців за свободу. У переказі «Прийом у запорожці» йдеться про ті ж самі цінності: мужність, відданість і силу духу. Вони втілюють козацький ідеал, описаний Шевченком.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Завдання на сторінці 94 і 97

1. Який твір називають літописом?
Літописом називають історичний твір, у якому події описуються у хронологічному порядку.

2. Які особливості цього жанру?
• Хронологічний виклад подій.
• Поєднання історичних фактів із легендами, переказами й релігійними уявленнями.
• Автори часто висловлюють своє ставлення до описаних подій.
• Літописи мають і історичну, і художню цінність.

3. Хто писав літописи?
Літописи зазвичай писали ченці або літописці в монастирях. Відомі літописці – Нестор Літописець, автор «Повісті минулих літ».

4. Доведи, що літописи – не лише історична, а й літературна пам'ятка українського народу.

Я вважаю, що літописи є не лише історичною, а й літературною пам'яткою українського народу.
Оскільки вони мають художню цінність завдяки образному стилю викладу, яскравим порівнянням, метафорам і використанню народних переказів.
Наприклад, у «Повісті минулих літ» описуються не лише реальні події, але й легендарні сюжети, як-от історія про заснування Києва братами Києм, Щеком і Хоривом. Літописець використовує виразні

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

описи природи, героїчні мотиви, які збагачують текст.
Отже, літописи можна вважати культурним надбанням, яке поєднує історію й літературну майстерність, передаючи уявлення наших предків про світ.

5. У яких творах ти можеш дізнатися про походження назв населених пунктів?
Про походження назв населених пунктів можна дізнатися з літописів (наприклад, «Повість минулих літ»), народних легенд, переказів, історичних документів та наукових досліджень.

6. Хто, за літописною оповіддю, заснував місто Київ?
Місто Київ, за літописом, заснували три брати – Кий, Щек, Хорив – і їхня сестра Либідь. Старший брат, Кий, був князем, який вирішив побудувати місто на дніпровських горах.

7. У чому заслуги родичів засновника Києва – братів та сестри Либідь?
• **Щек** заснував поселення на горі, яка пізніше отримала його ім'я (Щекавиця).
• **Хорив** оселився на іншій горі, яка також стала називатися його іменем (Хоревиця).
• **Либідь**, за легендою, символізувала чистоту й гармонію природи, а її ім'ям названо річку, яка протікає через Київ.

8. Напиши сценарій до літописної оповіді й організуй проведення вистави в класі.
• **Сцена 1:** Брати й сестра вирушають у пошуках місця для нового поселення.

МАТЕМАТІКА-ДОМА.ORG

• **Сцена 2:** Вибір київських гір і розподіл території між братами та сестрою.
• **Сцена 3:** Урочисте заснування Києва та назв місцевостей.
• **Сцена 4:** Розповідь Нестора Літописця про значення цього міста для історії Русі.

9. Чому оповідь називають «Легендою про заснування Києва»? Чи варто називати її легендою?
• **Назва «Легенда»** з'явилася тому, що оповідь має елементи фантастичного й символічного, які властиві народним легендам.
• Варто називати оповідь легендою, оскільки її історичність не є доведеною, а образи братів і сестри уособлюють символіку. Проте літопис містить і реальні історичні факти, тому він має і документальну цінність.

10. Уяви, що Нестор Літописець живе в наш час. Чи змінився б стиль його оповідей?
Нестор міг би використовувати сучасну мову, технічні засоби, як-от цифрові записи або відео, щоб передавати події. Стиль міг би стати більш нейтральним і фактологічним, проте символіка й художній стиль, можливо, залишилися б, адже вони додають текстам глибини та унікальності.

ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ

Завдання на сторінці 99-100

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

3. Яке значення декорацій і ремарок для читачів та творців театральної вистави?
Декорації та ремарки допомагають створити атмосферу й передати задум автора. Декорації забезпечують візуальний контекст, а ремарки надають інструкції щодо дій, емоцій і поведінки персонажів. Вони полегшують сприйняття глядачам і допомагають режисерам і акторам точніше втілити драматургічний задум.

4. Чи обов'язково, на твою думку, давати перелік дійових осіб на початку твору? Чому ти так уважаєш?
Перелік дійових осіб важливий, оскільки одразу знайомить з головними героями, роз'яснює їхні ролі в сюжеті та полегшує орієнтацію в творі. Він дозволяє створити уявлення про соціальні стосунки і характери, що зручно як для читача, так і для постановників.

5. Чому на афіші фільму зображено силача Василя Вірастюка?
Зображення Василя Вірастюка на афіші підкреслює зв'язок із реальним прототипом Івана Сили, адже Вірастюк як відомий український силач є уособленням фізичної сили. Це привертає увагу до фільму, додає автентичності та символізує міць і незламність, які характерні для персонажа.

6. Склади висловлення:
а) Яка людина по-справжньому сильна?
Сильна людина – це та, яка здатна подолати труднощі життя, зберігаючи людяність і допомагаючи іншим. Фізична сила важлива,

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

але справжня сила виявляється у стійкості духу. Наприклад, Тарас Шевченко, який, незважаючи на переслідування, залишився відданим своїм ідеалам.

б) Сила – це тільки про фізичні можливості чи й про духовні?

Сила – це не лише фізичні можливості, а й духовна стійкість. Людина може бути слабкою фізично, але сильною духом, якщо здатна долати внутрішні труднощі й залишатися вірною своїм принципам. Прикладом є Василь Стус, чия моральна сила стала символом незламності в боротьбі за свободу слова.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

МИКИТА КОЖУМ'ЯКА

Завдання на сторінці 110 і 118

1. Як до горя, яке спіткало князівство, ставляться герої та героїні твору: Князь, Княгиня, Князівна, Дівчина? Чим можна пояснити індивідуальну позицію кожного / кожної?

Князь проявляє відповідальність і рішучість, адже його обов'язок – захистити князівство. Княгиня сповнена тривоги за долю свого чоловіка та народу. Князівна демонструє сміливість і співчуття, можливо, відчуваючи особисту відповідальність за майбутнє

держави. Дівчина, як представниця простого люду, може уособлювати надію на перемогу та підтримку героїчних зусиль. Їхні позиції відображають індивідуальні ролі та обов'язки в соціумі.

2. Що спонукає Князя боротися зі Змієм: особистий чи громадський інтерес?
Князя спонукає передусім громадський інтерес, адже він як правитель зобов'язаний захистити своїх людей. Однак особистий інтерес також присутній – це його честь, репутація і бажання залишити по собі пам'ять як про справедливого та мужнього лідера.

3. Чи прислухається Князь до порад воєвод? Про що це свідчить?
Якщо Князь прислухається до порад воєвод, це свідчить про його мудрість і вміння колективно приймати рішення. Це також демонструє, що він цінує досвід та знання своїх підлеглих, що є ознакою сильного керівника.

4. Зачитай виразно розповідь Діда про сина Микиту Кожум'яку. Яким ти уявив / уявила цього героя?
Микита Кожум'яка постає як сильний, працьовитий і незламний герой. Він – уособлення народного духу, його сміливості та прагнення до справедливості. Його працьовитість і зв'язок із народом роблять його ідеальним захисником для боротьби зі злом.

5. Які засоби виразності використовує автор у зображенні наймолодшого сина

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Діда? Із якою метою?
Автор використовує епітети, порівняння та метафори, щоб показати унікальні риси молодшого сина – його доброту, сміливість і незвичайну силу. Ці засоби підкреслюють, що навіть наймолодший може мати неабиякий вплив і силу духу.

6. Прочитай на попередній сторінці слова Діда, позначені кольором. Про що свідчать ці слова? Чи за все треба просити винагороду? Відповідь обґрунтуй.
Слова Діда свідчать про його мудрість і глибоке розуміння людської природи. Він наголошує на важливості безкорисливості в добрих справах. Просити винагороду варто лише тоді, коли це дійсно виправдано, але справжня допомога має йти від серця.

7. Чи є число 12 магічним? Чи трапляється воно в казках, легендах, переказах? Чи є у цього числа синонім? Дізнайся, який саме.
Число 12 вважається магічним і символічним у багатьох культурах. Воно часто трапляється в казках та легендах, як-от 12 місяців чи 12 братів. Синонімом цього числа можна вважати "дюжина".

8. Як ти вважаєш, чому Дід порадив Князеві відрядити саме дітей до своїх синів?
Дід, можливо, вірив, що діти, як невинні та щирі посланці, зможуть краще достукатися до сердець своїх старших братів. Діти уособлюють надію, чистоту і відсутність підступності, що могло сприяти їхньому успіху.

ЛІТЕРАТУРА-ДОМА.ORG

10. Чи легко читався цей драматичний твір? Як ти вважаєш, чому?
Твір читається легко завдяки захопливому сюжету, яскравим образам і використанню діалогу як основного засобу виразності. Мова твору проста й доступна, а динамічні події утримують увагу читача. Також важливу роль відіграють ремарки, які допомагають уявити дії героїв і атмосферу.

11. Дай назву кожній картині твору.
1. "Загроза князівству" – сцена, в якій розкривається небезпека від Змія.
2. "Розповідь Діда" – історія про Микиту Кожум’яку та його подвиги.
3. "Порада дітей" – рішення відрядити дітей до синів Діда.
4. "Сила молодшого сина" – виявлення прихованої сили героя.
5. "Битва з Змієм" – вирішальний епізод перемоги над Змієм.
6. "Свято в князівстві" – радість і мир після перемоги.

12. Який жанр нагадує драматичний твір «Микита Кожум’яка»? За якими ознаками ти це визначив / визначила?
Драматичний твір "Микита Кожум’яка" нагадує казкову драму або народно-героїчну п’єсу. Це визначається за такими ознаками:
• наявність казкових і фантастичних елементів (образ Змія, магічні числа);
• героїчний мотив боротьби добра зі злом;
• простота мови, яка нагадує народні казки;
• моральний зміст твору, що вчить важливих життєвих цінностей.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

СЕРГІЙ ПЛАЧИНДА

Завдання на сторінці 126

1. Про які події йдеться у творі? Де і коли вони відбувалися?
Події твору "Богатирська застава" відбуваються у часи боротьби русичів з печенігами. Вони розгортаються в місті Білгород, яке перебуває в облозі ворогів.

2. Яка основна думка твору?
Основна думка твору – єдність і самовідданість народу в боротьбі з ворогами. Захист рідної землі залежить від мужності та згуртованості кожного її мешканця.

3. Коли автор знайомить нас з головним героєм?
Головного героя, Будимира, автор знайомить із читачем на початку твору, коли він представлений як мужній захисник, готовий на все заради рідного міста.

4. Як ставляться до Будимира молодші захисники? Зачитайте.
Молодші захисники поважають Будимира як досвідченого й мудрого воїна. Вони підтримують його рішення та бачать у ньому приклад хоробрості й патріотизму.

5. Чому Будимир не хотів іти на віче? Який у нього був настрій?
Будимир не хотів іти на віче через втому від безперервної боротьби та розчарування у спробах досягти швидкого вирішення. Його

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

настрій був тривожним і пригніченим через тривалу облогу.

6. Відколи ненависть до ворогів стала особливо запеклою в душі героя? Який епізод він пригадав?
Ненависть до ворогів стала особливо запеклою, коли герой пригадав зруйновані поселення та страждання рідного народу, завдані печенігами.

7. Чому білгородцям було важко вистояти перед ворогом? Як про це сказано у творі?
Білгородцям було важко вистояти через тривалу облогу, нестачу їжі та води, а також виснаження захисників. У творі згадується, що народ страждав від голоду, але не втрачав духу.

8. Що порадив Будимир старійшинам? Як допомагав білгородцям?
Будимир порадив старійшинам об'єднати зусилля й залучити всі сили для захисту. Він надихав людей своїм прикладом, організовував оборону та підтримував бойовий дух.

9. Як приймали захисники застави печенізьких послів?
Захисники застави зустрічали печенізьких послів насторожено, з недовірою, але гідно й зберігаючи бойову готовність.

10. Чим закінчилася облога Білгорода?
Облога Білгорода завершилася перемогою русичів, які змогли вистояти завдяки

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

мужності, згуртованості та хитрості у боротьбі з ворогами.

11. Визнач жанр твору «Богатирська застава». Відповідь обґрунтуй.
Жанр твору – історична героїчна повість. Це підтверджується зображенням реалістичних історичних подій, патріотичними мотивами та героїчними образами персонажів.

12. Пригадай за допомогою словничка літературознавчих термінів (Додаток 1), що таке портрет у літературному творі.
Портрет у літературному творі – це художній опис зовнішності персонажа, який допомагає розкрити його характер, емоції та ставлення до подій.

13. Чий портрет змальовано у творі «Богатирська застава»?
У творі змальовано портрет Будимира – його статурність, мужній погляд, зношену бойову зброю, що підкреслює його досвідченість і рішучість.

14. Хто такий Будимир? Що тобі відомо про нього?
Будимир – головний герой твору, хоробрий захисник Білгорода. Він уособлює мудрість, витримку та відданість рідній землі.

15. Чи можна стверджувати, що Будимир – патріот? Схарактеризуй героя за планом.
Так, Будимир є патріотом, бо:
• **Характер**: відважний, мудрий, самовідданий.
• **Вчинки**: організовує захист міста,

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

підбадьорює мешканців.
• **Цінності**: захист рідної землі, турбота про свій народ.
• **Ставлення до ворогів**: ненависть до загарбників, рішучість у боротьбі.
Будимир показаний як приклад істинного патріота, що готовий пожертвувати собою заради блага свого народу.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

Завдання на сторінці 130

1. Який настрій вірша?
Настрій вірша сумовитий, сповнений меланхолії та ностальгії. Ліричний герой занурений у спогади про рідну землю та дитинство.

2. Поміркуй і вислови припущення, у який період життя поет міг написати вірш «Зоре моя вечірняя». Підтвердь припущення рядками з твору.
Ймовірно, вірш був написаний у період заслання, коли поет перебував далеко від рідної землі. Цьому відповідають рядки, де ліричний герой тужить за спогадами:
"Де-небудь на світі тепле, спокійне…"

3. До кого на чужині звертається ліричний герой? Кому довіряє свої думки? Наведи приклади з твору.
Ліричний герой звертається до зорі, як до символу чогось вічного й незмінного. Він довіряє зорі свої думки про рідний край,

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

дитинство:
"Зоре моя вечірняя, зазори мені…"

4. Чому саме із зорею спілкується ліричний герой? А кому б ти довірив / довірила свої таємниці? Чому?
Зоря уособлює щось недосяжне, але водночас постійне й тепле. Вона символізує зв'язок з домівкою, спогади, які завжди поруч. Особисті таємниці я довірила б близькому другу, бо в ньому можна знайти розуміння й підтримку.

5. Що, на твою думку, переважає в цій поезії: опис природи чи змалювання внутрішнього стану ліричного героя?
У вірші переважає змалювання внутрішнього стану героя, проте він гармонійно переплетений із описами природи, що допомагають розкрити настрій героя.

6. Які засоби виразності автор використовує у творі? Випиши епітети, метафори та звертання.
• **Епітети:** вечірня зоря, тепле спокійне.
• **Метафори:** зоря зазирає в душу, зоря як співрозмовниця.
• **Звертання:** "Зоре моя вечірняя…"

7. Розглянь банкноту. Чому на ній зображено кобзаря? Які ще художні образи ти зауважив / зауважила на купюрах?
Кобзаря зображено на банкноті, бо він є символом української культури, її душі та народної мудрості. На інших купюрах можна побачити видатних діячів, як-от Тараса

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Шевченка, Івана Франка, що уособлюють літературу, історію та мистецтво України.

УРИВОК «УЧІТЕСЬ, ЧИТАЙТЕ...» ЯК ЛІРИЧНЕ ЗВЕРТАННЯ ДО НАЩАДКІВ

Завдання на сторінці 132

1. Кого має на увазі ліричний герой, коли звертається «брати мої...»?
Ліричний герой звертається до українського народу, зокрема до тих, хто шукає істини, прагне знань і морального вдосконалення. Ці слова спрямовані до кожного, хто бажає об'єднатися заради спільного блага.

2. Поміркуй, до якого об'єднання закликає ліричний герой. Чи важливо вміти згуртовуватися? Навіщо люди об'єднуються?
Ліричний герой закликає до єднання заради національної ідентичності, культурного відродження та збереження духовних цінностей. Вміння згуртовуватися є вкрай важливим для подолання труднощів і досягнення спільної мети. Люди об'єднуються, щоб підтримувати один одного, захищати свої права і створювати краще майбутнє.

3. Які настанови дає автор у творі «Учітесь, читайте…»? До чого закликає?
Автор закликає до освіти, пошуку знань, пізнання істини. Він вчить поважати свою історію, культуру та духовність, не

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

піддаватися чужинському впливу, а водночас бути відкритими до загальнолюдських цінностей.

4. Які рядки повторюються у вірші? Як ти вважаєш, із якою метою? Чи перегукується цей заклик поета із гаслом «Схід і Захід разом»?
У вірші повторюється заклик «Учітесь, читайте…». Це робиться для акцентування уваги на важливості освіти та усвідомлення своєї відповідальності перед суспільством. Цей заклик перегукується з гаслом «Схід і Захід разом», оскільки обидва звернення мають на меті об'єднання та зміцнення національної ідентичності через спільні цінності.

5. Батько Тараса про свого сина казав: «Із його буде або щось добре, або велике ледащо». Наскільки ці слова стали пророчими? Поясни свою думку.
Ці слова стали пророчими, адже Тарас Шевченко став великою постаттю в історії України. Його творчість мала надзвичайний вплив на національне відродження. Він не лише уникнув шляху «ледащого», але й перевершив очікування, ставши символом української культури, духовності та боротьби за свободу.

БОГДАН ЛЕПКИЙ

Завдання на сторінці 135-136

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

1. Для чого Андрій Малишко привіз гілочки Шевченкової верби в Україну?
Андрій Малишко привіз гілочки Шевченкової верби, щоб посадити їх на рідній землі як символ зв'язку поколінь, вшанування пам'яті Тараса Шевченка й збереження його духовної спадщини. Це нагадування про значення Кобзаря для української культури.

2. Порівняй зображення дерев на картині «У Корсуні» й на світлині з Казахстану.
• На картині «У Корсуні» дерева зображені в мирній атмосфері українського пейзажу, що символізує затишок і рідну землю.
• Дерева на світлині з Казахстану, де Шевченко перебував у засланні, виглядають суворішими й менш привітними, що передає відчуття самотності та відриву від батьківщини.

3. Чому саме дерево може слугувати місцем відпочинку, творчості чи спогадів для поета?
Дерево символізує природу, силу й постійність. Його тінь створює спокій, а шум листя пробуджує спогади й надихає на творчість. Дерева часто асоціюються з дитинством, рідним краєм і моментами душевного спокою.

4. Який період життя Кобзаря згадує Богдан Лепкий у вірші «Шевченкова верба»?
У вірші згадується період заслання Шевченка в Казахстан, коли він переживав глибоку самотність і відчуженість, проте залишався вірним своїм ідеалам і творчості.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

5. Чому перебування Шевченка в неволі порівнюють із відірваною вербовою гілочкою?
Як відірвана гілочка, Шевченко в неволі був віддалений від рідної землі, свого коріння. Це підкреслює його тугу за Україною й незламний зв'язок із нею, навіть у вигнанні.

6. Чому важливо не забувати рідну землю, куди б не занесла тебе доля?
Рідна земля формує людину, її цінності та ідентичність. Забуваючи про неї, можна втратити зв'язок із минулим і своїм корінням. Це важливо для збереження національної пам'яті та культури.

7. Як можна врятувати життя рослинам? Чи дієвий цей метод щодо людей?
Рослини можна врятувати, пересадивши їх у родючий ґрунт і доглядаючи. Щодо людей, у переносному значенні, це може означати підтримку, створення сприятливих умов для розвитку, духовну опору. Люди, як і рослини, потребують турботи й уваги, щоб «розквітнути».

ГАЛИНА КИРПА

Завдання на сторінці 140

2. Що означає «визбирувати терни в мові»?
Цей вислів означає долати труднощі в освоєнні мови: очищати її від спотворень, збагачувати знання, вдосконалювати мовлення й зберігати багатство рідної мови.

MATEMATIKA-DOMA.ORG

3. Як ти розумієш вислів «Через терни до зірок»? Чи легко йти «терновими стежками»? Чому?
Вислів означає, що для досягнення високих цілей чи успіху потрібно подолати багато перешкод і труднощів. Йти «терновими стежками» важко, адже це вимагає сили волі, наполегливості й витримки, але подолання таких шляхів робить досягнення більш значущими.

4. Чи втілилася в життя мрія дитинства Галини Кирпи?
Так, мрія втілилася. Галина Кирпа з дитинства мріяла стати письменницею, і її твори стали відомими, виявляючи любов до рідної мови й глибоке розуміння важливості слова.

5. Який мотив вірша «Мова моя»?
Мотив вірша – любов до рідної мови, заклик зберігати її чистоту, багатство та красу. Авторка підкреслює значення мови як джерела національної ідентичності.

6. Яке значення мови в житті людини?
Мова є основою спілкування, збереження культури, вираження думок і почуттів. Вона формує національну ідентичність, зв’язує покоління та слугує інструментом для пізнання світу й себе.

7. Зачитай порівняння з вірша «Мова моя». Чи влучно вони дібрані?
У вірші мова порівнюється з дівчиною у віночку, що йде терновими стежками. Це влучне порівняння, адже воно передає красу

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

й чистоту мови, а також її нелегкий шлях через випробування історії. Віночок символізує традиції та спадок, а тернові стежки – труднощі, які долала мова.

8. Чому авторка порівнює мову з дівчиною у віночку, яка йде терновими стежками?
Це порівняння символізує історичні випробування української мови: заборони, утиски, знецінення. Як дівчина з віночком несе свою красу й гідність, долаючи труднощі, так і мова продовжує існувати, зберігаючи свою чарівність і унікальність.

9. Чому мова схожа на Берегиню?
Мова, як і Берегиня, є охоронницею національного духу, традицій та культурної спадщини. Вона захищає ідентичність народу й передає знання та цінності з покоління в покоління.

10. Як виховання авторки віддзеркалено в поезії?
Виховання авторки, яке, ймовірно, включало любов до рідної культури, повагу до історії та мови, віддзеркалюється в її вірші через ніжне ставлення до мови, усвідомлення її цінності й заклик зберігати її багатство. Це свідчить про глибокий зв’язок із національними традиціями.

ВІКТОР ЗУБАР

Завдання на сторінці 143

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

1. Про які два крила йдеться у вірші Віктора Зубара?
У вірші йдеться про два крила, які символізують єдність України: **синє** – мирне небо, і **жовте** – родючу землю. Це також образи, що уособлюють національну символіку та прагнення до гармонії.

2. Засоби виразності, які передають настроєвість вірша:
• **Метафори:** «Крила свободи несуть Україну у вічність».
• **Епітети:** «Синє небо безкрає, жовте поле безмежне».
• **Анафора:** Повторення ключових образів крила для наголошення їхньої символіки.
Ці засоби створюють піднесений, патріотичний настрій.

3. Ілюстрації до кожної строфи:
• Для строфи про синє небо: зобразити ясне блакитне небо з білими хмарами.
• Для строфи про жовте поле: намалювати золоте пшеничне поле під сяючим сонцем.
• Переважаючі кольори: **синій** і **жовтий**, що символізують національний прапор.

4. Які ще держави мають синьо-жовті прапори?
Держави, які використовують синьо-жовті кольори в національних прапорах:
• **Барбадос**: синій і жовтий кольори на прапорі символізують море й пісок.
• **Палау**: блакитний фон із жовтим кругом (сонце).
• **Швеція**: синій із жовтим хрестом (історичний прапор королівства).

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

ОЛЕНА ПЧІЛКА

Завдання на сторінці 149

2. Який настрій у вірші? Чому ти робиш такі висновки?
Настрій у вірші радісний і життєрадісний. Це видно з описів веселощів дітей, яскравих зимових пейзажів та емоційного забарвлення, яке підсилюють художні засоби, як-от метафори й епітети.

3. Які розваги описано у вірші та на картині?
• У вірші Олени Пчілки «З гринджолятами» описані катання на санчатах, гра в сніжки та загальне зимове веселощі.
• На картині Віталія Бараненка зображено дітей, які граються в зимовому дворі, катання з гірки та зимові пригоди.

4. Художні засоби у вірші:
• **Епітети:** «білі заметілі», «сріблястий сніг».
• **Порівняння:** «сніг блищить, як діаманти».
• **Метафори:** «сніг танцює в повітрі».
Ці засоби створюють атмосферу казковості й захоплення зимовими розвагами.

5. Доповнення до паспорту твору:
Можна додати інформацію про реальний вплив зими на дитяче дозвілля в тогочасному суспільстві, а також аналіз художніх засобів, які підсилюють опис пригод.

6. Твоє дозвілля взимку:
Я надаю перевагу розвагам на свіжому

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

повітрі, наприклад, катанню на санчатах, сніжкам і катанню на ковзанах. Вони дарують радість, бадьорість і заряд енергії.

7. Правила безпечних зимових розваг:
Гра в сніжки:
• Не цілити в обличчя та голову.
• Використовувати тільки м’який сніг.
• Гратися у безпечних місцях, подалі від дороги.
Катання на санчатах:
• Не кататися з гірок, де є перешкоди або близько до дороги.
• Переконатися, що місце катання безпечне й просторе.
• Не стояти на санчатах під час руху.
Катання на ковзанах:
• Використовувати лише перевірені катки чи місця для катання.
• Одягати захисний шолом і зручний одяг.
• Уникати зіткнень із іншими ковзанярами.

8. Рима у вірші та власний вірш:
• Рими з вірша: «замети – ґанети», «завірюха – муха».
• Складений вірш:
Замети і веселі ґанети,
Завірюха грає, як муха.

ПАВЛО ТИЧИНА

Завдання на сторінці 151

2. Чи можна говорити про специфіку світосприйняття поета за інтер’єром кімнат у музеї? Чому?

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Так, інтер'єр кімнат у музеї може багато розповісти про світосприйняття поета. Деталі, такі як колірна гамма, стиль меблів, розташування книг чи картин, демонструють його естетичні смаки та внутрішній світ. Наприклад, наявність музичних інструментів, ліричних текстів чи природних мотивів може вказувати на схильність до гармонії, чуттєвості й натхнення природою.

3. Які засоби виразності вжито в епіграфі до матеріалів про Павла Тичину? Із якою метою?

У епіграфі можуть бути використані:

• **Епітети** (щоб створити яскраві образи).

• **Метафори** (щоб передати глибокий сенс і почуття).

• **Риторичні питання чи звернення** (щоб залучити читача до роздумів).

Ці засоби покликані акцентувати увагу на багатстві поетичного стилю Тичини, його відчутті гармонії світу та здатності передавати красу через слово.

5. Чи легко читалася поезія? Чому?

Поезія читалася легко, адже мова Павла Тичини надзвичайно мелодійна, образна й насичена природними мотивами. Наприклад:

• «Лісові дзвіночки, / Славим день» – передає радісну гармонію природи.

• «Сонце усміхається / У росі» – створює яскравий і теплий образ, що зачаровує.

6. Якими кольорами можна розфарбувати рядки поезії? Чому?

• **Зелений**: для образів лісу, трави, природи.

• **Золотий і жовтий**: для сонця, світла й

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

тепла.
• **Синій**: для неба й відчуття спокою.
Ці кольори символізують гармонію та красу природи, які пронизує вся поезія. Вірш викликає почуття радості, умиротворення й єднання з природою.

7. Приклади персоніфікації у вірші «Хор лісових дзвіночків»:
• «Лісові дзвіночки / Славим день».
• «Дерева шепочуть».
• «Сонце усміхається».
Ці персоніфікації оживляють природу, роблять її активною учасницею подій і передають її взаємодію з людиною.

8. Таблиця для аналізу поезії:

Напрямок	Рядки поезії	Коментар
Музичне (слухове)	«Лісові дзвіночки, славим день»	Створює відчуття звучання природного хору.
Зорове	«Сонце усміхається у росі»	Яскравий образ ранкового сонця й блискучої роси.
Емоційне	«Дерева шепочуть, вітають день»	Передає спокій, радість і захоплення природою.

ОКСАНА ІВАНЕНКО

Завдання на сторінці 164

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

1. Яка тема твору?
Тема твору Оксани Іваненко «Цвітарінь» присвячена життю пташок, їхньому пізнанню навколишнього світу, пригодам, гармонії та взаємодії з природою.

2. Від чийого імені ведеться розповідь у творі «Цвітарінь»?
Розповідь ведеться від третьої особи – всезнаючого автора, який описує події, думки й почуття персонажів, занурюючи читача у світ природи та пташиних пригод.

3. Визнач головних і другорядних героїв/героїнь твору. Прокоментуй цей поділ.
• **Головні герої:** Цві (пташка) і її сестра Рінь.
• **Другорядні герої:** ведмедиха, інші птахи, звірі.
• **Коментар:** Головними героями є Цві й Рінь, оскільки весь сюжет побудований навколо їхніх пригод, переживань і взаємодії з природою. Інші персонажі доповнюють картину світу та допомагають розкрити ідеї твору.

4. Перекажи, використовуючи цитати з твору, як пташки пізнають світ.
Пташки пізнають світ через політ, спостереження та взаємодію з природою. Цитата: «Цві літала над деревами, обережно торкалася пелюстків квітів і слухала шепіт трави». Це показує, що пташки через свої дії відкривають для себе красу та гармонію навколишнього світу.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

5. Як восени змінюється настрій звірів, пташок зокрема? А що відбувається з ними, коли настає весна?

• **Восени:** настрій пташок стає сумним через підготовку до зимових випробувань і необхідність відлітати до теплих країв.

• **Навесні:** із приходом тепла природа оживає, пташки радісно повертаються додому, відчуваючи щастя й натхнення.

6. Яка пригода трапилася з Цві?

Під час осіннього перельоту сильний вітер переніс Цві далеко від дому, і вона опинилася в лісі, де зустріла ведмедиху. Це стало для неї небезпечною, але важливою пригодою.

7. Перекажи, як Цві опинилася в барлозі ведмедихи.

Сильний вітер підняв Цві у повітря й заніс її до темного лісу. Шукаючи укриття, вона випадково потрапила до барлогу ведмедихи, яка хоч і налякала пташку, але не заподіяла їй шкоди.

8. Що спричинило зустріч двох сестричок-пташок?

Зустріч Цві й Рінь відбулася навесні, коли обидві сестрички повернулися до рідних місць після зимових мандрів. Це була радісна та зворушлива подія для обох.

9. Поміркуй, чи можна цей твір вважати пізнавальним. Чому?

Так, твір можна вважати пізнавальним, адже він знайомить із поведінкою птахів, їхнім способом життя, взаємодією із природою, а

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

також із сезонними змінами, які впливають на живих істот.

10. Чому так важливо берегти пташок? Склади, запиши й презентуй пам'ятку щодо охорони птахів.

Пташки відіграють важливу роль у природі: вони знищують шкідників, поширюють насіння рослин і зберігають екосистему.

Пам'ятка:

1. Не руйнуйте гнізда птахів.
2. Узимку підгодовуйте птахів насінням, зерном чи крихтами.
3. Не ловіть птахів для розваг.
4. Висаджуйте дерева та кущі, де птахи можуть гніздуватися.
5. Поширюйте знання про важливість охорони птахів серед інших.

11. Намалюй схематично розвиток подій у творі.

Схема:

• Знайомство з Цві й Рінь.
• Осінній відліт птахів і розлука сестер.
• Пригода Цві у лісі: сильний вітер, зустріч із ведмедихою.
• Весняне повернення додому.
• Зустріч і возз'єднання сестер у рідних краях.

МИКОЛА ВІНГРАНОВСЬКИЙ

Завдання на сторінці 177

1. Про що йдеться у творі? Як ти вважаєш, із якою метою автор написав такий твір?

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Сформулюй тему та ідею твору.
У творі йдеться про пригоди птахів, їхню взаємодію з природою, труднощі життя та красу відносин у світі природи. Автор написав цей твір, щоб навчити читачів любити й берегти природу, а також цінувати родинні зв'язки.
• Тема: пригоди пташок і гармонія природи.
• Ідея: необхідність пізнавати, оберігати природу та підтримувати родинні зв'язки.

2. Поміркуй, чому твір має таку назву. Який заголовок дібрав би / дібрала б ти? Чому?
Назва «Цвітарінь» відображає імена головних героїнь – пташок Цві й Рінь. Вона підкреслює важливість їхньої дружби та пригод.
Можливий альтернативний заголовок: «Дві пташки та їхні пригоди». Така назва чітко передає сюжет і привертає увагу до головних персонажів.

3. Поділи текст на частини й добери до кожної з них заголовок. Склади цитатний план твору.
Частини твору й заголовки:
1. «Осінній відліт пташок» – розлука сестер через відліт у теплі краї.
2. «Цві та вітер» – сильний вітер приносить Цві до незнайомого лісу.
3. «Зустріч із ведмедихою» – пригоди Цві в барлозі.
4. «Весняне повернення» – повернення до рідних місць і возз'єднання з Рінь.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Цитатний план:
• «Цві літала над деревами, обережно торкалася пелюстків квітів».
• «Сильний вітер підняв пташку у височінь і поніс до темного лісу».
• «Ведмедиха глянула на пташку, але не зачепила її».
• «Навесні Цві й Рінь радісно зустрілися вдома».
Малюнки:
1. Осінній відліт птахів.
2. Цві в лісі серед дерев.
3. Ведмедиха й Цві в барлозі.
4. Весняне повернення до рідного дому.

4. Наведи докази, що в сім'ї головного героя поважають родинні цінності.
У творі показано, як Цві й Рінь піклуються одна про одну й радіють возз'єднанню.
Це свідчить про міцні родинні зв'язки:
• «Цві завжди турбувалася про молодшу Рінь і намагалася навчити її всього, що знала».
• «Рінь з нетерпінням чекала весни, щоб знову побачити сестру».
Така поведінка героїв наголошує на важливості любові, підтримки й єдності в сім'ї.

МАРІЯ МОРОЗЕНКО

Завдання на сторінці 183-184

2. Чому, на твою думку, місце біля пам'ятника Хатіко таке популярне?

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Місце біля пам’ятника Хатіко популярне, бо воно символізує вірність, любов і відданість. Історія Хатіко зворушує серця людей і нагадує про цінність справжніх почуттів. Це місце стало особливим для тих, хто цінує такі якості.

3. Яка тема твору «Вірність Хатіко»? Чого навчає твір?

• Тема твору: незламна вірність тварини своєму господарю.

• Урок: твір навчає відданості, терпіння, любові та взаєморозуміння між людьми і тваринами.

4. Сформулюй ідею твору. Чого може навчитися людина у тварин?

• Ідея твору: тварини здатні на безумовну любов і вірність, яка не залежить від обставин.

• Що може навчитися людина? Людина може навчитися відданості, здатності зберігати почуття навіть у складних ситуаціях, а також співпереживанню й чесності.

5. Якими особливостями твір «Вірність Хатіко» різниться від казки?

Твір «Вірність Хатіко» – це реальна історія, а казка зазвичай має вигадані події. У творі немає фантастичних елементів, персонажі поводяться реалістично.

Висновок: Твір є оповіданням, бо в ньому описано справжні події й реальних героїв.

6. Поділи текст на частини й добери до кожної заголовок. Схематично зобрази

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

події твору в кадрах.
Поділ тексту на частини:
1. «Знайомство з Хатіко та професором» – опис собаки та його життя з Хідесабуро Уено.
2. «Прощання і зустрічі» – щоденні проводи професора й повернення Хатіко.
3. «Трагедія на вокзалі» – смерть професора й очікування Хатіко.
4. «Смерть і пам'ять про Хатіко» – останні роки життя собаки й спорудження пам'ятника.
Схематичне зображення подій:
• Кадр 1: професор знайомиться з Хатіко.
• Кадр 2: їхні зустрічі біля вокзалу.
• Кадр 3: смерть професора, очікування Хатіко.
• Кадр 4: пам'ятник і вшанування пам'яті Хатіко.

7. Увідповідни події оповідання із сюжетними елементами:
• 1. Професор помирає від серцевого нападу – Г. Кульмінація.
• 2. Господар ферми дарує Хатіко – А. Експозиція.
• 3. Прощання та зустрічі професора і собаки – Б. Зав'язка.
• 4. Знайомство читача з Хатіко та Хідесабуро Уено – В. Розвиток дії.
• 5. Смерть Хатіко – Ґ. Розв'язка.

8. Пригадай твори про тварин, які ти читав/читала на уроках зарубіжної літератури. Чим вони тобі запам'яталися?

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

• «Білий Клик» Джека Лондона: розповідає про зв’язок між твариною і людиною, боротьбу за виживання.
• «Мауглі» Редьярда Кіплінга: показує, як тварини можуть навчити людину мудрості.
Вони запам’яталися емоційністю та уроками про дружбу, вірність і любов до природи.

9. Як називають письменників, що пишуть твори про тварин? Хто тобі з них відомий?
Таких письменників називають натуралістами або авторами-анімалістами.
Відомі: Джек Лондон, Ернест Сетон-Томпсон, Редьярд Кіплінг.

10. Доведи, що твір Оксани Іваненко «Вірність Хатіко» – оповідання.
Ознаки оповідання:
• Невеликий за обсягом твір.
• Єдина сюжетна лінія (історія Хатіко та професора).
• Реалістичні події.
• Наявність експозиції, зав’язки, кульмінації та розв’язки.
Доказ: У творі описано справжню історію, а всі події розгортаються навколо одного головного героя – Хатіко.

АНАТОЛІЙ КАЧАН

Завдання на сторінці 187

1. До якого виду лірики належить ця поезія? Чому ти так уважаєш?
Ця поезія належить до пейзажної лірики,

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

оскільки в ній описано природу, а саме море, яке є центральним образом твору. Автор через споглядання моря передає свої почуття та емоції.

2. Випиши образи з вірша. Як вони підкреслюють тему і належність твору до поезії про море?

Образи з вірша:

• Море, хвилі, вітер, небо, зірки.

Ці образи акцентують увагу на природних явищах, які є характерними для морського пейзажу. Вони створюють динамічну та захопливу картину, що підкреслює тему взаємодії людини з природою.

3. Визнач, яке у вірші римування. Як співзвуччя рядків впливає на настрій?

У вірші використано перехресне римування (АВАВ).

Вплив: таке римування створює плавність і мелодійність, нагадуючи рух хвиль, що гармонійно підкреслює морську тематику та налаштовує на спокійний, медитативний настрій.

4. Що допомагає передати образний світ у вірші? Випиши в зошит у три колонки засоби художньої виразності: епітети, порівняння, метафори, які використав автор у творі.

Засоби художньої виразності:

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Епітети	Порівняння	Метафори
синє море	море, як дзеркало	хвилі танцюють
ясне небо	вітер, як спів невидимого хору	зірки шепочуть таємниці
бурхливі хвилі	хвилі, як гігантські руки	море дихає спокоєм

Висновок: використання епітетів, порівнянь і метафор додає поезії глибини, яскравості та емоційності, допомагаючи читачеві відчути красу й силу моря.

ІВАН НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ

Завдання на сторінці 198

5. Яка тема твору «Вітрогон»?

Тема: У творі «Вітрогон» йдеться про взаємини людини з природою, пригоди хлопчика та його враження від спілкування з навколишнім світом.

6. Доведи, що за жанром твір «Вітрогон» – оповідання.

Докази:

• Оповідання – це невеликий прозовий твір із єдиною сюжетною лінією.

• У «Вітрогоні» є чітка сюжетна структура: експозиція, зав’язка, розвиток дії, кульмінація та розв’язка.

• У центрі твору – одна подія (зустріч

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

хлопчика з природним явищем – вітром).
• У творі розкривається характер героя через його сприйняття природи.

7. Пригадай, що називаємо композицією твору. Яка будова оповідання?
Композиція твору – це побудова, розташування та взаємозв'язок його частин.
Будова оповідання «Вітрогон»:
• Експозиція – опис Василька та його цікавості до природи.
• Зав'язка – хлопчик вирушає досліджувати природу.
• Розвиток дії – зустріч із вітром і пригоди під його впливом.
• Кульмінація – емоційний пік переживань Василька під час вітрового буревію.
• Розв'язка – усвідомлення краси та сили природи, повернення додому.

8. Накресли сюжетний ланцюжок оповідання «Вітрогон».
1. Опис Василька та його любові до природи.
2. Подорож хлопчика на природу.
3. Зустріч із вітром.
4. Буревій і його вплив на Василька.
5. Повернення додому та роздуми про побачене.

9. Наведи не менше двох прикладів позасюжетних елементів.
• Пейзаж: опис природи, що створює атмосферу (наприклад, вітер у полі).
• Роздуми: внутрішній монолог Василька про велич і силу природи.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

10. Увідповідни елементи композиції з частинами твору.

1. Експозиція: опис Василька та його цікавості до природи.
2. Зав'язка: хлопчик вирушає досліджувати природу.
3. Розвиток дії: зустріч із вітром і його пригоди.
4. Кульмінація: емоційний момент буревію.
5. Розв'язка: роздуми Василька про природу.

11. Чи не нагадує тобі розповідь Василька дописи блогера? Уяви, що хлопчик живе в сучасному світі та веде блог. Створи Василькові сторінку.

Назва блогу: «Пригоди з природою».
Опис: Василько ділиться своїми спостереженнями та пригодами на природі.
Приклад допису:
«Сьогодні вирушив досліджувати поле після буревію. Вітер такий сильний, що, здається, розмовляє зі мною! Зробив кілька фото для вас – дивіться, як природа оживає навіть у бурі.»
Світлини: пейзажі полів, буревій, радісний хлопчик після пригод.

12. Склади невелику розповідь про ймовірне дозвілля Василька, якби він жив сьогодні.

Василько, живучи в сучасному світі, захоплювався б спостереженнями за природою через дрон. Він фотографував би пейзажі, записував відео сильного вітру та

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

ділився враженнями в блозі. У вихідні він разом із друзями організовував би еко-прогулянки, щоб досліджувати рідну природу й дбати про неї.

БОРИС ГРІНЧЕНКО

Завдання на сторінці 205

1. Визнач тему твору. Яка ідея оповідання «Украла»? Що означає вкрасти? Чи відображає заголовок тему твору?
Тема: Взаємини між дітьми, їхні моральні випробування та розкриття причин крадіжки.
Ідея: Показати, що за кожним неправильним вчинком можуть стояти складні життєві обставини, а також важливість підтримки, співчуття й розуміння.
Що означає вкрасти: Привласнити чуже майно без дозволу.
Чи відображає заголовок тему: Так, заголовок відображає тему твору, оскільки крадіжка є центральною подією, через яку розкриваються характери героїв і ідея твору.

2. Поміркуй, чому люди привласнюють чуже? А чому роблять це нишком?
Люди привласнюють чуже через потребу, брак моральних принципів, заздрість або відчай. Зазвичай це роблять нишком через страх покарання, сором або небажання розкрити свої справжні мотиви.

3. Хто допоміг дітям зрозуміти причину крадіжки? Як би ти вчинив/вчинила на

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

місці вчителя?
Хто допоміг: Учитель Василь Митрович. Він пояснив дітям, що за вчинком Олександри стоїть її складна життєва ситуація.
Як би я вчинив/вчинила: Я б також намагався зрозуміти мотиви дитини, поговорив би з нею відверто й допоміг знайти рішення, звернувшись до відповідних служб або підтримавши особисто.

4. Чи можна вважати Василя Митровича Педагогом із великої літери? Чому ти так уважаєш? Чи не нагадує тобі вчитель автора?
Василя Митровича можна вважати Педагогом із великої літери, бо він не засуджував, а намагався зрозуміти дитину й навчити інших співчуття. Його вчинки та ставлення до дітей показують справжнє покликання вчителя. Він може нагадувати автора, оскільки відчувається глибока емпатія в описі ситуації.

5. Як ти розумієш останні рядки твору?
Останні рядки підкреслюють важливість людяності та розуміння. Вони наголошують, що будь-яка людина заслуговує на підтримку й шанс на виправлення.

6. Чи відомо тобі, що в разі потреби ти можеш звернутися в Службу в справах дітей?
У кожному місті чи громаді є така Служба. Зазвичай номер телефону Служби можна дізнатися в навчальних закладах або онлайн. Проблеми можна вирішувати також через

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

шкільного психолога, який завжди готовий вислухати та допомогти.

7. Спробуй заповнити в зошиті таблицю SWOT-характеристиками Олександри.

SWOT-характеристики Олександри:

Сильні риси:

• Чуйність і бажання допомогти матері.
• Внутрішня сила визнати свою провину.
• Слабкі риси:

Невміння просити допомоги.

Низька самооцінка через складні обставини.

Можливості:

• Отримати підтримку від вчителя та однокласників.
• Змінити своє життя через допомогу дорослих.

Загрози:

• Непорозуміння з боку оточення.
• Ризик залишитися без підтримки.

8. Прочитай твердження зі словників і дай письмову відповідь на запитання «Чи легко бути людяним?».

Бути людяним нелегко, оскільки це вимагає постійної роботи над собою, уміння ставити чужі потреби вище за свої та співчувати навіть тим, хто завдав болю. Людяність виявляється в умінні пробачати, допомагати й діяти з добром у серці. Але це необхідно, бо саме людяність робить нас справжніми людьми.

ОКСАНА САЙКО

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Завдання на сторінці 211

1. Які проблеми авторка порушує у творі?
Авторка порушує проблеми:
• Дружби та взаємовідносин між дітьми.
• Соціальної нерівності та її впливу на поведінку дітей.
• Уміння прощати, розуміти чужі проблеми та співчувати.

2. Чи можна виправдати Ритку? Чому ти так уважаєш?
Так, частково виправдати можна, тому що її вчинки, можливо, обумовлені складними життєвими обставинами та нестачею підтримки. Вона могла так поводитися через заздрість або брак уваги. Однак її дії потребують осуду, адже вони заподіяли шкоду іншій людині.

3. Які позитивні риси характеру Іванки виявилися в цій ситуації?
• Доброта та співчуття: Іванка не злиться на Ритку, а намагається зрозуміти її.
• Моральна сила: вона здатна пробачати.
• Чесність: Іванка поводиться відкрито та не приховує своїх почуттів.

4. Накресли таблицю в зошиті та заповни її.

Героїня	Іванка	Ритка
Соціальне походження та побутові умови	Звичайна родина,	Можливо, бідна родина,

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Героїня	Іванка	Ритка
	спокійне життя	складні обставини
Портрет	Скромна, з привітною зовнішністю	Зухвала, із тривожним виразом обличчя
Авторська характеристика	Добра, співчутлива, чуйна	Заздрісна, ображена на весь світ

5. Проаналізуй заповнену таблицю. Чи зрозумілі тобі причини вчинку Ритки та поведінки Іванки?

Так, причини вчинку Ритки зрозумілі – вона, ймовірно, діяла з-за заздрощів або через власні складнощі в житті. Поведінка Іванки також логічна: її доброта й чуйність дозволили їй уникнути конфлікту та поставитися до Ритки із розумінням.

6. Як ти вважаєш, чи легко пробачити? А чи потрібно пробачати? Чому?

Пробачати нелегко, адже це вимагає внутрішньої сили й уміння зрозуміти іншу людину. Однак пробачати потрібно, щоб звільнитися від негативних емоцій і дати іншій людині шанс виправитися.

7. Продовж речення «Я хотів би / хотіла б дружити з героїнею твору...»

Я хотіла б дружити з Іванкою, тому що вона

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

добра, чуйна та здатна зрозуміти навіть тих, хто заподіяв їй кривду. Вона – приклад справжнього друга, з яким можна обговорити все й почуватися захищеною.

8. Яку героїню із прочитаних творів тобі нагадує Ритка? Чому? Порівняй цих персонажів.

Ритка нагадує Катерину з поеми Шевченка «Катерина», адже обидві героїні роблять помилки через обставини та брак підтримки з боку суспільства.

• Схожість: обидві страждають через свої дії, але їхні вчинки пояснюються їхнім складним життям.

• Відмінність: Катерина діє через любов, а Ритка – через заздрість і образу.

ГАЛИНА КИРПА

Завдання на сторінці 222

1. Від чийого імені створена ця історія?

Історія створена від імені дитини, яка розповідає про трагічну втрату свого батька, вбитого під час протестів.

2. Поясни, як ти розумієш переносне значення вислову «тато, якого вбили на барикадах, став зіркою».

Вислів має символічне значення: тато став духовним дороговказом, символом світла й пам’яті для тих, хто залишився. Його жертовність заради вищих цінностей

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

підносить його на рівень легенди або морального орієнтира.

3. Які символи наявні у творі? Що вони позначають?

• Зірка: символ пам'яті, надії та безсмертя душі.

• Барикади: боротьба за свободу, ідеї та правду.

• Дитина: символ майбутнього, яке потребує захисту та віри.

4. Яка тема й ідея твору?

• Тема: Трагедія втрати близької людини під час боротьби за свободу й справедливість.

• Ідея: Показати значення жертовності, гуманізму та боротьби за краще майбутнє навіть ціною власного життя.

5. Хто, на твою думку, втілює ідеї гуманізму та самопожертви? Чому ти так уважаєш?

Ідеї гуманізму та самопожертви втілює батько дитини, оскільки він віддав життя, захищаючи ідеали свободи та справедливості, піклуючись не лише про власну родину, але й про майбутнє всього суспільства.

6. Кому можна адресувати такі рядки: «…тата вбив той, хто не знав, що його нема за що вбивати... хто не бачив його усмішки та не чув його голосу…»? Поясни, чому ти так уважаєш.

Ці рядки адресовані тим, хто бездумно виконує накази, чинить насильство, не замислюючись про наслідки своїх дій і не

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

розуміючи людяності тих, кого вони позбавляють життя. Це звернення до тих, хто втратив здатність співчувати й бачити справжнє людське обличчя інших.

ВСЕВОЛОД НЕСТАЙКО

Завдання на сторінці 237 і 243

1. Яка основна думка цього розділу?
Основна думка розділу – важливість сміливості, дружби та віри у власні сили навіть у найскладніших обставинах.

2. Склади список своїх улюблених книжок та запропонуй його однокласникам / однокласницям. Також прочитай хоча б одну книжку, яку рекомендують у класі товариші / товаришки.
Мій список улюблених книжок:
1. Марк Твен – «Пригоди Тома Сойєра»
2. Джоан Роулінг – «Гаррі Поттер і філософський камінь»
3. Антуан де Сент-Екзюпері – «Маленький принц»
4. Оксана Іваненко – «Тарасові шляхи»
5. Іван Франко – «Захар Беркут»
Я обрала для прочитання рекомендацію однокласника – твір "Чарлі і шоколадна фабрика" Роальда Даля. Він захоплює своїм дивовижним сюжетом і яскравими персонажами.

3. Дай розгорнуту відповідь на запитання, що важливіше – комп'ютерні ігри чи читання книжок.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Читання книжок важливіше за комп’ютерні ігри, оскільки воно розвиває уяву, критичне мислення та емпатію. Книжки допомагають розширювати кругозір, збагачують словниковий запас і вчать нас розуміти світ навколо. Комп’ютерні ігри теж можуть бути корисними для розвитку реакції, логіки та командної роботи, але вони не здатні так глибоко впливати на особистісний розвиток, як книжки. Баланс між цими заняттями – ідеальний варіант для сучасної людини.

5. Назви тему розділу «Пригода одинадцята. Козачок Ґулька». Яка його ідея? До чого автор закликає?
Тема: боротьба добра зі злом та здатність знайти вихід навіть із безнадійної ситуації.
Ідея: автор закликає до сміливості, винахідливості та віри в перемогу, навіть якщо обставини здаються невиправними.

6. Намалюй героїв Синього Потойбіччя.
Вибач, я не можу малювати, але можу допомогти описати персонажів для створення ілюстрації!

7. Напиши сценарій вистави до цього розділу та розіграй її разом з однокласниками / однокласницями. Яку роль ти обереш? Чому?
Сценарій вистави:

• Сцена 1: Поява Козачка Ґульки. Його перший виклик на Потойбіччі.
• Сцена 2: Зустріч із фантастичними істотами та їхні випробування.
• Сцена 3: Кульмінація – битва або ключовий

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

вибір Ґульки.
• Сцена 4: Перемога або новий поворот у пригоді.
Моя роль – Ґулька, бо цей персонаж уособлює винахідливість і відвагу.

8. Придумай продовження розділу.
Після перемоги Ґулька знаходить нових друзів у Потойбіччі, які допомагають йому повернутися додому, але з умовою, що він ніколи не забуде їх і надалі захищатиме світ від темних сил.

9. Пригадай, із яких частин складається твір. Визнач у кожному розділі кульмінацію – момент найвищого напруження.
Твір складається з експозиції, зав'язки, розвитку дії, кульмінації та розв'язки. У кожному розділі кульмінація – це момент, коли герой перебуває на межі провалу, але знаходить рішення або долає перешкоду.

10. Накресли сюжетний ланцюжок до кожного розділу.
1. Експозиція: Введення героїв і світу.
2. Зав'язка: Ґулька отримує виклик від Синього Потойбіччя.
3. Розвиток дії: Ґулька проходить випробування.

4. Кульмінація: Герой долає головну перешкоду.
5. Розв'язка: Повернення героя та його зміни.

11. Дай розділам свої заголовки. Простеж, на що це впливає.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Нові заголовки розділів можуть уточнити або додати інтриги до змісту, роблячи його більш цікавим для читачів.

12. Порівняй реальне та фантастичне в повісті.
Реальне: характеристики головного героя, опис місцевості, реальні риси українського козацтва.
Фантастичне: наявність Синього Потойбіччя, чарівні істоти, надзвичайні випробування.
Сплетіння реального та фантастичного додає твору унікальності та захопливості.

ЗІРКА МЕНЗАТЮК

Завдання на сторінці 274-275

1. Чи уявляєш ти козацьку шаблю, яку шукали герої? Опиши її. Що вона уособлює?
Козацька шабля, яку шукали герої, уявляється старовинною, з вигравіруваними орнаментами та написами. Її лезо блищить, а руків'я оздоблене сріблом і має символіку козаків. Вона уособлює мужність, свободу, боротьбу за незалежність та силу українського духу.

2. Добери три позитивні та три негативні риси характеру Наталочки. Доведи свій вибір цитатами з твору. Чи хотів / хотіла б ти мати таку подружку? Чому?
• Позитивні риси:
1. Сміливість: «Наталочка рішуче запропонувала обшукати старий дім сама».

МЕТАНКА.DOMA.ORG

2. Допитливість: «Вона не могла втриматися, щоб не дізнатися більше про шаблю».
3. Відданість: «Вона завжди підтримувала друзів, навіть у складних ситуаціях».
• Негативні риси:
1. Імпульсивність: «Не подумавши, вона втрутилася в небезпечну ситуацію».
2. Упертість: «Навіть коли її відмовляли, вона наполягала на своєму».
3. Схильність до ризику: «І знову Наталочка вирушила на пошуки, не розрахувавши наслідків».
Хотів би мати таку подружку, бо її сміливість і відданість надихають, а негативні риси лише додають їй людяності.

3. Як ти вважаєш, чому героїню твору «Таємниця козацької шаблі» авторка назвала іменем своєї доньки? Це випадковість? Чому ти так вважаєш?
Це не випадковість. Можливо, авторка хотіла показати приклад сильної, розумної та сміливої дівчинки, надихнувшись рисами характеру своєї доньки.

4. Чому Наталочка постійно уявляє події 30 червня 1651 року? Чому авторка описує бій під Берестечком, використовуючи уяву Наталочки?
Наталочка уявляє події, бо прагне відчути дух історії та краще зрозуміти подвиги козаків. Через її уяву авторка створює зв’язок між сучасністю та історією, роблячи події минулого ближчими до читачів.

5. Із якими відомими тобі історичними постатями пов’язана битва під

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Берестечком? Чому так важливо знати минуле народу?
Битва під Берестечком пов'язана з Богданом Хмельницьким та Іваном Богуном. Знання минулого допомагає нам зрозуміти, за що боролися наші предки, і вчить цінувати свободу та незалежність.

6. Наведи найяскравіші приклади бойових подвигів козаків. Якими ти їх уявляєш під час бою?
Найяскравіші приклади: сміливий захист Січі, визволення полонених, перемоги у битвах із чисельно сильнішим ворогом. У бою козаки уявляються рішучими, спритними, єдиними в дії.

7. Хто такі пластуни? Чому їх часто можна асоціювати з детективами? Чи заслужено Наталочка отримала пластунську нашивку?
Пластуни – це розвідники, майстри спостереження та збору інформації. Їх порівнюють із детективами через уважність і вміння розкривати таємниці. Наталочка заслужено отримала нашивку за свою сміливість і наполегливість у розслідуванні.

8. Чому, побачивши шаблю, чорти втекли від людей? Поміркуй, які ще предмети можуть мати такі властивості.
Шабля уособлює силу, відвагу та святість справи козаків, що відлякує зло. Подібні властивості можуть мати хрест, освячена вода, ікона.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

9. Побудуй у зошиті таблицю з двох стовпчиків («Реальне й фантастичне у творі «Таємниця козацької шаблі»). Заповни її. Подумай, чому так часто письменники / письменниці звертаються до вигадки.

• Реальне: історичні події, опис козаків, битва під Берестечком.

• Фантастичне: магічна сила шаблі, втеча чортів, уявлення про Потойбіччя.

Письменники використовують вигадку, щоб зробити твір цікавішим і передати ідеї у яскравій формі.

10. У яких історичних місцях ти бував / бувала з рідними чи друзями на екскурсії? А можливо, ти живеш неподалік місць, згаданих у творі? Чи могли б герої проїжджати через населений пункт, у якому ти живеш? Чому?

Я відвідував/відвідувала Києво-Печерську лавру, Хортицю, Львівський оперний театр. Якщо я живу поблизу таких місць, герої могли б проїжджати через мій населений пункт, бо він теж має історичну цінність.

11. Ознайом товаришів і родичів з однією з архітектурних пам'яток у вигляді відеоролика чи презентації.

Це завдання можна виконати окремо. Створити презентацію, наприклад, про Хортицю чи Софію Київську, і поділитися нею з друзями.

12. Використовуючи алгоритм, побудуй усне чи письмове висловлювання на тему «Що означає мати лицарські чесноти?».

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Мати лицарські чесноти означає бути сміливим, чесним, відданим справедливості та готовим захищати слабших. Це риси, які були притаманні козакам і важливі в будь-який час, адже вони формують моральний фундамент справжньої людини.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG